

ROTTER İÇ- DIŞ KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİNİN ÖĞRETMEN ADAYLARINDA GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI*

Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ**

Yasin AKAY***

Tuncay CANBULAT****

Öz

Bu araştırmada, “Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin Öğretmen Adaylarında Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” incelenmektedir. Araştırmanın örneklemini, 2009-2010 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıf öğretmen adayları ve Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Tezsiz Yüksek Lisans öğrenimi gören ve ulaşılabilen toplam 141 öğrenci oluşturmaktadır.

Ölçeğin güvenirlilik çalışması, test tekrar test ($r: .69, p<0,01$), Cronbach Alfa katsayısı ($\alpha: .745$) ve test yarı test güvenirliliği olarak Split-Half Spearman Brown formülü ($\alpha: .602$) ile hesaplanmıştır. Geçerlik çalışması için yapılan faktör analiziyle ölçeğin sekiz faktörü açıkladığı görülmüş, Nowicki Strickland Kontrol Odağı Ölçeği (1973) ($r: .486, p<0,01$) ile uyum geçerliğine bakılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kontrol, Denetim, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik

THE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF ROTTER'S INTERNAL- EXTERNAL LOCUS OF CONTROL SCHEDULE AT TEACHER CANDIDATES

Abstract

In this research, "Rotter Internal-External Locus of Control Scale Validation of Eligibility for Teacher" are examined. Sample of the research, in 2009-2010 academic year, Dokuz Eylul University, Buca Faculty of Education, Department of Primary Education 4 class

* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde düzenlenen XX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde (2011) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, hadiye2000@yahoo.com

*** Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, yasinakay35@hotmail.com

**** Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, tuncay.canbulat@deu.edu.tr

teachers and the Institute of Education Sciences Master of Science graduate student, and a total of 141 students is reached. Reliability of the scale, test-retest ($r = .69$, $p < 0.01$), Cronbach's alpha coefficient ($\alpha: .745$), and tested as a split-half Spearman Brown formula for semi-test reliability ($: .602$) and were calculated. Explained by the factor analysis to study the validity of the scale factor of eight was seen, Nowicki Strickland Locus of Control Scale (1973) ($r = .486$, $p < 0.01$) consistent with the validity of his detractors.

Key Words: Control, Rotter's Internal-External Locus of Control Schedule, Validity, Reliability

1. GİRİŞ

Birey, gelişim sürecinde gösterdiği davranışların ne gibi sonuçlar doğuracağını, bu sonuçlardan hangilerinin kendi davranışlarına bağlı, hangilerinin ise kendi davranışlarından bağımsız geliştiği konusunda beklentiler geliştirir. Bu beklentiler, kişinin yaşamayı umduğu olumlu ya da olumsuz olayların sonucundaki ödül veya cezalardır.

Kişilerin, başlarına gelenlerin sorumluluğuna ya da yaşadıkları olayların nedenlerine ilişkin inançları hem sosyal hem de çalışma hayatlarında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bazı insanlar, yaşadıkları her türlü olayı, başarı ya da başarısızlıklarını kendilerinin kontrol edebildiğine inanırken, bazıları ise şans ve kaderin yaşamlarındaki asıl belirleyici olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünce farklılığı davranışları değiştirmekte, çoğu kez olayları kontrol edebildiğine inananları başarıya götürürken, şans ya da kadere bağlayanları başarısızlık ve psikolojik problemlere taşıyabilmektedir (Basım, Şeşen, 2007).

Bireylerin yaşamlarıyla ilgili olayları kendilerinin ya da dış güçlerin kontrol etmesine yönelik inançları onların kontrol odaklarının ne olduğuna ilişkin bilgiler vermektedir. Kontrol odağı kavramının ilk kez Phares tarafından ölçülmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Kavram, Rotter (1954)'ın Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde geliştirilmiştir (Hersch and Scheibe, 1967; Lefcourt, 1966).

Rotter, (1966) ödül ve cezaların kişi tarafından mı yoksa kişinin dışındaki birtakım güçler tarafından mı denetlendiğine ilişkin beklentilerini “kontrol odağı” olarak tanımlar. Birey kendi yaptığı bir davranışın olumlu ya da olumsuz pekiştirici ile sonuçlandığını algıladığında, o pekiştiricinin bu davranışı gelecekte de izleyeceğine ilişkin bir beklenti oluşturacaktır. Yani, pekiştiriciler birey tarafından ya ‘izler’ ya da ‘izlemez’ olarak algılanmaktadır ve bunlar böylece genellenebilmektedir. Birey gelişim süreci boyunca her

alanda yaşadığı bu pekiştirici algısı yaşantılarının sonucunda genellenmiş bir pekiştirici beklentisi oluşturabilmektedir. Bu oluşuma bağlı olarak birey, pekiştiricilerin ya kendi ya da kendi dışındaki güçlerin veya şans ya da kaderin kontrolünde olduğuna dair genel bir beklentiyi (inancı) benimseyebilmektedir. Birinci durumda bireyin ‘iç’ kontrol odağına, ikinci durumda ise ‘dış’ kontrol odağına inandığı kavramsallaştırılmıştır (Rotter, 1966: akt. Dağ, 1991; Küçükkaragöz, 1998; Rotter, 1975; 1990).

İç ve dış kontrol odağı inancını kişilik özelliği olarak ele alıp inceleyen birçok araştırma, iç kontrol odağı yöneliminin kişilikteki etkilerinin, dış kontrol odağı yönelimli olmaya oranla daha olumlu sonuçları olduğunu göstermektedir. Dış kontrol inancı ise daha çok, düşük benlik saygısı, depresyon, baş ağrıları, diğer psiko-fizyolojik semptomlar ve psikopatoloji ile ilişkilidir (Küçükkaragöz, 1998). Strickland (1989), olayların davranışlarına bağlı olduğunu düşünen bireylerin, hoş olmayan yaşam olaylarını değiştirmede daha ısrarcı olduklarını, şans ya da kader gibi kendi dışındaki güçlere bağlayanların ise daha az girişimci ve mücadeleci olduklarını belirtmektedir (Akt. Küçükkaragöz, 1998).

Yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı gibi bireyin yaşam sorunlarını çözmede kullandıkları yöntemleri ve genel olarak davranışlarının kontrol odağına bağlı olarak değişebildiği, kontrol odağının kişilikle bağlantısı, kontrol odağının insan hayatındaki önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin yapılan birçok bilimsel çalışmada kullanıldığı düşünülerek üniversite öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik göstergelerinin ortaya çıkarılması amacıyla yürütülmüştür. Ayrıca araştırmadan elde edilen sonuçların; kontrol odağıyla ilgili çalışmalara alanyazında katkı sağlayacağı ve yapılan çalışma, araştırma örneğine göre güncel bir geçerlik-güvenirlik çalışması olduğundan sonraki araştırmalarda ölçeğin kullanımı açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini; 2009-2010 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıfında okuyan öğretmen adayları ve Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Tezsiz Yüksek Lisans öğrenimi gören ve ulaşılabilen toplam 141 öğrenci oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ve Nowicki- Strickland Kontrol Odağı Ölçeği (LOC) kullanılmıştır.

2.2.1. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)

Rotter (1966)'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumunu; pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans, kader vb.) kontrolünde olduğuna dair sahip olduğu genel beklenti ya da inancı ölçmekte olup, Türkçeye uyarlanması Dağ (1991; 2002) tarafından yapılmıştır. Ölçek 29 maddeden oluşmaktadır ve iki seçeneklidir. Testi yanıtlayan kişiden kendisine uygun olan cümleyi seçmesi istenir. 29 maddenin 6'sı (1, 8, 14, 19, 24, 27) dolgu maddesi olduğu için puanlanmamaktadır. Diğer sorulardan 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29. maddelerin "a" seçenekleri; 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerin de "b" seçenekleri 1'er puan almaktadır. Böylece ölçeği cevaplayan bireyler 0 ile 23 arasında bir toplam puan alabilmektedir. Yükselen puanlar, dış kontrol odağı inancında artışı göstermektedir. Ülkemizde Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin (RİDKOÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması Dağ (1991) tarafından yapılmıştır.

2.2.2. Nowicki- Strickland Kontrol Odağı Ölçeği (LOC)

Nowicki ve Strickland (1973) tarafından geliştirilen Yeşilyaprak (1988; 1990) tarafından Türkçeye çevrilen Kontrol Odağı Ölçeği, davranışları denetleyen pekiştirmelerin içten ve dıştan odaklaşmasının algılanma düzeylerini değerlendirmek için geliştirilmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda Nowicki- Strickland (1973) Kontrol Odağı Ölçeğinin (LOC) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Korkut (1986), Yeşilyaprak (1990) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeşilyaprak (1988)'in doktora tezi çalışmasında ölçek İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçeğin İngilizce orijinalinin Sperman-Brown eşitliği ile düzeltilmiş içsel tutarlılığını belirleyen güvenilirlik katsayısı 9. ve 11. sınıflar için .74 bulunmuştur. Ölçeğin, test- tekrar yöntemiyle 8 hafta ara ile uygulanması sonucu bulunan güvenilirlik katsayısı ise 10. sınıflar için .71'dir (Yeşilyaprak, 1988: 120). Ölçeğin akademik yeterlik, sosyal olgunlaşma, bağımsızlık, üstesinden gelme ve kendi başına güdülenme davranışlarını değerlendiren 40 maddesi vardır. Ölçeğin maddeleri evet veya hayır tepkilerinden birinin işaretlenmesini gerektiren zorunlu seçme yöntemine göre belirlenmiştir. Ölçekten en az 0, en fazla 40 puan

alınmaktadır. Elde edilen puanların yüksekliği dıştan denetimli olmayı, düşüklüğü ise içten denetimli olmayı göstermektedir (Öner, 1997).

2.3. İşlemler ve Analizler

Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın amacı hakkında bilgi verildikten sonra uygulama için üç hafta arayla veri toplama araçları verilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Araştırmada güvenilirlik çalışması olarak ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarını ölçmek amacıyla Cronbach alpha analizi yapılmıştır. Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin (RİDKOÖ) test tekrar test güvenilirlik çalışması için aynı örneklem grubuna üç hafta arayla RİDKOÖ uygulanmış, iki uygulama arasındaki ilişki katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca test yarı test güvenilirliği olarak Split-Half Spearman- Brown formülü uygulanmıştır. Araştırmada geçerlik çalışması için benzer ölçekler geçerliliği bakımından Nowicki- Strickland (1973) Kontrol Odağı Ölçeği (LOC), Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ile birlikte verilmiş, aralarındaki ilişki katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca elde edilen veriler üzerinde temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Araştırma verileri SPSS 17.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları bulgular bölümünde değerlendirilerek alan yazına uygun olarak tartışılmıştır.

3. BULGULAR ve YORUMLAR

3.1. Ölçekle İlgili Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin güvenilirliği, *Cronbach alfa* iç tutarlılık katsayısı, test tekrar test (kararlılık) güvenilirlik katsayısı ve test yarı test yöntemleri ile hesaplanmıştır. Ölçeğin *Cronbach alfa* iç tutarlılık katsayısı 0,745 bulunmuştur. Ölçekten herhangi bir maddenin çıkartılmasıyla elde edilen en düşük Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,723 bulunmuştur. Bu durum ölçekte yer alan maddelerin istenilen düzeyde tutarlı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yapılan güvenilirlik analizlerinden test tekrar test sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Test Tekrar Test Güvenirlik İstatistikleri

		Toplam ridkoö1	Toplam ridkoö2
Toplam	r	1	,690**
ridkoö1	p		,000
	N	61	61

Aynı örneklem grubundan ulaşılabilen 61 kişiye üç hafta arayla RİDKOÖ uygulanmıştır. Buna göre tablo 2’de görüldüğü gibi iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı 0,69 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Elde edilen sonuç ölçeğin güvenilirliğinin test tekrar test güvenilirliğine göre orta düzeyde olduğunu göstermektedir.

Bir başka güvenilirlik analizi olan test yarı test güvenilirlik hesaplamalarına ilişkin istatistikler Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 2. Test Yarı Test Güvenirlik İstatistikleri

Cronbach's Alpha	Bölüm 1	Değer	,624
		Madde Sayısı	12 ^a
	Bölüm 2	Değer	,553
		Madde Sayısı	11 ^b
		Toplam Madde Sayısı	23
		Formlar Arası Korelasyon	,602

Ölçeğin güvenilirlik çalışması için test yarı test güvenilirliği olarak Split-Half Spearman Brown formülü uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre Tablo 3’te de görüldüğü gibi test ikiye ayrıldığında birinci bölüme ait iç tutarlılık katsayısı 0,624, ikinci bölüme ait iç tutarlılık katsayısı 0,553 bulunmuştur. İki bölüm arasındaki korelasyon katsayısı 0,602 bulunmuştur. Buna göre ölçeğin iç tutarlılığı orta düzeyde olup ölçeğin bu örneklem büyüklüğüne göre geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Ölçek daha homojen ve daha büyük örneklemelerde daha tutarlı sonuçlar verebilir.

3.2. Ölçekle İlgili Geçerlik Çalışmaları

Ölçeğin geçerlik çalışması için benzer ölçekler geçerliliği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere Nowicki- Strickland Kontrol Odağı Ölçeği (LOC), Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) ile birlikte uygulanmış ve iki ölçek arasındaki korelasyon incelenmiştir. Benzer ölçekler geçerliğiyle ilgili istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. RİDKOÖ ve LOC Arasındaki Korelasyon

	TOPLAM (RİDKOÖ)	TOPLAM (LOC)
TOPLAM r	1	,486**
(RİDKO) p		,000
N	141	141

Analizler sonucunda RİDKOÖ 'nin toplam puanı ile LOC ölçeğinin puanları arasındaki korelasyon katsayısı istatistiksel olarak ,000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Tablo 1'de de gösterildiği gibi 0,486 düzeyinde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Elde edilen ilişki orta düzeyde olup bunun nedeninin örneklemin yeterli sayıda olmaması ve homojen olmaması gibi sorunlardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Ölçeğin geçerlik analizlerinde ilk olarak Tablo 2'de RİDKO ölçeğinin Kaiser-Mayer-Olkin ve Bartlett's test sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.	,629
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square
	df
	p
	809,057
	253
	,000

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla verilerden elde edilen puanlara göre temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Temel bileşenler faktör analizinde *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) değeri 0,629 bulunmuştur. KMO testi, kısmi korelasyonların küçük olup olmadığını, dağılımın faktör analizi için yeterli olup olmadığını test etmek için uygulanan bir yöntemdir. KMO katsayısı 1'e yaklaştıkça verilerin analize uygun olduğu, 1 olmasında ise mükemmel bir uyum olduğu anlamına gelmektedir. KMO testinden elde edilen sonuç bu örnekleme göre orta düzeyde olup, bu durum örneklem büyüklüğünün artırılması gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Parametrik çoğu yöntemi kullanabilmek, ölçülen özelliğin evrende normal dağılıma sahip olmasına bağlıdır. *Barlett Sphericity* testi verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılacak istatistiksel bir tekniktir. Bu

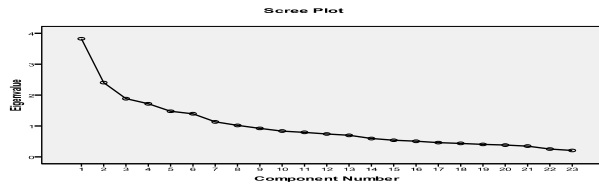

test sonucunda elde edilen *chi-square* test istatistiğinin anlamlı çıkması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiğinin göstergesidir. Çalışma içerisinde yapılan analiz sonucunda *Barlett Sphericity* testi anlamlı bulunmuştur ($\chi^2=809,057$; $p<0,01$).

Temel bileşenler faktör analizi işlemi için *Kaiser* ölçütü benimsenmiş ve faktör yükünün en az 0,35 olması, varyansı açıklama oranının 0,40 ve üzerinde olması ölçütleri esas alınmıştır. Yapılan faktör analizinde özdeğeri 1’den yüksek 8 madde bulunmuştur. Tüm maddeler incelendiğinde ilgili özdeğerlerin 0,208 ile 3,825 arasında değiştiği görülmüştür. Ayırt ediciliği yüksek olan bu 8 maddenin özdeğerleri sırasıyla 3,82; 2,40; 1,88; 1,72; 1,47; 1,39; 1,13; 1,02 olduğu belirlenmiştir. 1 özdeğerinin üzerinde özdeğere sahip olan faktörler *Kaiser* normalleştirilmesine göre pratik olarak yoruma alınır (Tatsuoka, 1971; akt. Dağ, 1990; 115). Temel bileşenler analizinin doğası gereği *Rotter İçsel- Dışsal Kontrol Odağı Ölçeği*’nin puanlanan madde sayısı kadar elde edilen bu 23 faktörün, toplam varyansın %0,9 ile %16,6’sı arasında bölümlerini açıklamakta oldukları görülmüştür. *Kaiser* ölçütüne göre anlamlı olan ilk 8 faktör, toplam varyansın % 4,4 ile % 16,6’sı arasındaki bölümlerini ve topluca % 64,6’sını açıklamaktadır. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan sekiz faktörün ortak varyanslarının 0,485 ile 0,735 arasında değiştiği görülmüştür.

Elde edilen verilere göre belirlenen sekiz faktör şu maddelerden oluşmuştur. 1.faktör 2., 7., 18., 20. ve 28. maddeleri, 2. faktör 9., 23. ve 25. maddeleri, 3. faktör 6., 12., 22. ve 26. maddeleri, 4. faktör 13., 15. ve 29. maddeleri, 5. faktör 5. ve 21. maddeleri, 6. faktör 4., 10. ve 11. maddeleri, 7. faktör 3. ve 17. maddeleri 8. faktör 16. maddeyi içermektedir. Sonuçlara göre başlıca kontrol alanları şans, kader, okul başarısı, siyasal olaylar ve kişiler arası ilişkiler olarak yorumlanabilir. (Bkz. Ek 1 ss. 12)

Şekil 1’de faktör analizi ile ilgili özdeğer grafiği verilmiştir.

Şekil 1. Özdeğer Grafiği

Ölçeğin faktör yapısı ile ilgili Şekil 1’deki özdeğer grafiği incelendiğinde en keskin kırılmanın birinci faktörden sonra gerçekleştiği görülmektedir. Bu da ölçeğin genel bir faktör yapısına sahip olup çok boyutlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. Lord (1980) birinci faktör

yüküne sahip özdeğerin, ikinci faktör yüküne ait özdeğerden yüksek olmasının, ikinci ve diğer faktörlerin birbirlerine yakın olmasının tek boyutluluk için yaklaşık bir ölçü olarak alınabileceğini belirtmektedir (Akt. Korkut, 1996). Bu nedenle elde edilen faktör yığılmalarının, ölçeğin orijinalinde olduğu gibi tek faktör yapısını gösterdiği biçiminde yorumlanabilir.

RİDKO ölçeğinin homojenliğine yönelik yapılan araştırmalarda farklı bulgulara rastlanmıştır. Birçok araştırmada ölçeğin tek boyutlu olmadığını ortaya koymaktadır (Lefcourt, 1991). Mirels (1970), Mcdonald ve Tseng (1971) ise RİDKO ölçeğinin faktör analizi çalışmalarında birbirleriyle tutarlı olarak en azından kişisel ve sosyal sistem kontrolü olarak tanımlanan iki faktör olduğunu ortaya koymuşlardır (Lefcourt, 1991 Akt. Küçükkaragöz, 1998). Ölçeğin boyutu ile ilgili eleştirilere ölçeğin geliştiricisi Rotter (1975) yayınladığı makale ile katılmıştır (Rotter, 1975 akt. Yeşilyaprak, 1992). Rotter (1990) tüm eleştirilere karşın bu kavramda 1966'dan beri fazla bir ilerleme olmadığını belirterek var olanlar içinde en iyi ölçeklerden biri olduğunu belirtmektedir (Rotter, 1990). Ülkemizde Küçükkaragöz (1998)'ün yaptığı araştırmada ölçeğin 9 faktörden meydana geldiği belirtilmiştir. Dağ (1991)'ın yaptığı araştırmada ölçeğin 7 faktörden oluştuğu, homojen bir boyuta sahip olmadığı belirtilmiştir. Dağ (1991)'a göre başlıca kontrol alanları, şans-kader, başarı, kişilerarası ilişkiler ve siyasal olaylar olarak belirtilmekte ve bu yapı birçok araştırmada ortaya çıkan yapıya benzemektedir şeklinde yorumlanmıştır.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliğinin araştırıldığı bu çalışmada elde edilen veriler sonucunda ölçeğin orta düzeyde yeterli güvenilirlik katsayılarına sahip ve yine orta düzeyde kabul edilebilir geçerlik göstergeleri bulundurduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle Rotter İç- Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin üniversite öğrencilerine uygulanan güncel bir geçerlik ve güvenilirlik çalışması olan bu araştırmada, elde edilen bulgular sonucunda ölçeğin kontrol odağını orta düzeyde ölçebilecek yeterli geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilir. Bilindiği gibi hızla gelişen dünya ve sürekli değişen toplumsal gereksinimler bireylerin gerek günlük yaşam gerekse de çalışma yaşamlarında sık sık problemlerle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Sürekli problemlerle karşılaşan bireyin ruh hali sıklıkla değişmektedir. Bundan dolayı, ölçeğin her

kullanımında temel geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının tekrarlanması, toplanan bilgilerin bilimselliği açısından gerekli olacağı düşünülmektedir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda kontrol odağı ölçeğinin, bu çalışmanın örneklemini dışında kalan farklı meslek gruplarında yer alan meslek çalışanları veya farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri üzerinde uygulanmasının, aynı zamanda örneklemin büyük olmasının ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında araştırma örnekleminin homojen olması, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin artırılmasında etkili olabilir. Ayrıca bu çalışmada elde edilen sonuçların daha gelişmiş kontrol odağı ölçeklerinin hazırlanmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Basım, N. H., Şeşen, H. (2007). *Çalışanların Kontrol Odaklarının Örgüt İçi Girişimcilik Tutumları ile İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi , 63-3
2. Dağ, İ. (1990). Kontrol Odağı, Stresle Başa Çıkma Stratejileri ve Psikolojik Belirti Gösterme İlişkileri. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: H.Ü. Sosyal Bil. Enst., Psikoloji A.B.D.
3. Dağ, İ. (1991). Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği ve Geçerliği. *Psikoloji Dergisi*, 7 (26), ss. 10-16.
4. Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), ss. 77-90.
5. Korkut, F. (1986). *İlkokul Öğrencilerinin Kendilerine ve Ailelerine İlişkin Bazı Değişkenlerin Denetim Odakları Üzerine Etkisi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
6. Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2 (7), ss. 18-23.
7. Küçükkaragöz, H. (1998). *İlkokul Öğretmenlerinde Kontrol Odağı ve Öğrencilerinin Kontrol Odağının Oluşumuna Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
8. Lefcourt, H.M. (1991). Locus of Control. Measures of Personalty and Social Psychological Attitudes. New York. Academic Press.

9. Nowicki, S. & Strickland B. R. (1973). A Locus of Control Scale for Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40 (1), pp. 148, 154.
10. Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies for Internal and External Control of Reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, pp. 1-28.
11. Rotter, J. B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal vs. external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 40, pp. 313-321.
12. Rotter, J. B. (1990). Internal Versus External Control of Reinforcement: A Case History of A Variable. *American Psychologist*, 45, pp. 489-493.
13. Strickland, B. R. (1989). Internal-External Control Expectancies: From Contingency to Creativity. *American Psychologist*, 44, pp. 1-12.
14. Öner, N. (1997). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı. 3. Basım. Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
15. Yeşilyaprak, B. (1988). Lise öğrencilerinin içsel yada dışsal denetimli olmalarını etkileyen etmenler, Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Ankara.
16. Yeşilyaprak, B. (1990). “Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” VI. Ulusal Psikoloji Kongresi. 5-7 Eylül, Yer: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul
17. Yeşilyaprak, B. (1992). Denetim Odağı Ölçekleri Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. PDR Dergisi. 3, ss. 27-29.

EK 1. RİDKOÖ Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	Faktör 8
Faktör Yükleri								
2.(a)İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu birazda şansızlıklarına bağlıdır.	.65							
3.(b)İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.							.59	
4.(b)İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın genelde değeri anlaşılmaz.						.64		
5.(b)Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfî olaylardan etkilendiğini fark etmez.					.68			
6.(a)Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.			.65					
7.(a)Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmaz.	.54							
9.(a)Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.		.72						
10.(b)Sınav sonuçları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.						.68		
11.(b)İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.						.73		
12.(b)Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.			.65					
13.(b)Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü birçok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.				.70				
15.(b)Çoğu durumda, yazı-tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.				.62				
16.(a)Kimin patron olacağı genellikle doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.								.70
17.(a) Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyızdır.							.62	
18.(a) Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.	.71							
20.(b) Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.	.70							
21.(a) Uzun vadede yaşamımızdaki kötü şeyler, iyi şeylerle dengelenir.						.56		
22.(b) Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.			.71					
23.(a) Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlayamıyorum.		.48						
25.(a) Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.		.57						
26.(b) İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırlarsa hoşlanırlar.			.65					
28.(b) Yaşamının alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.	.62							
29.(a) Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlayamıyorum.				.59				
Özdeğerler	3,82	2,40	1,88	1,72	1,47	1,39	1,13	1,02
Açıkladıkları Varyans (%)	16,63	10,45	8,19	7,47	6,42	6,07	4,93	4,43